

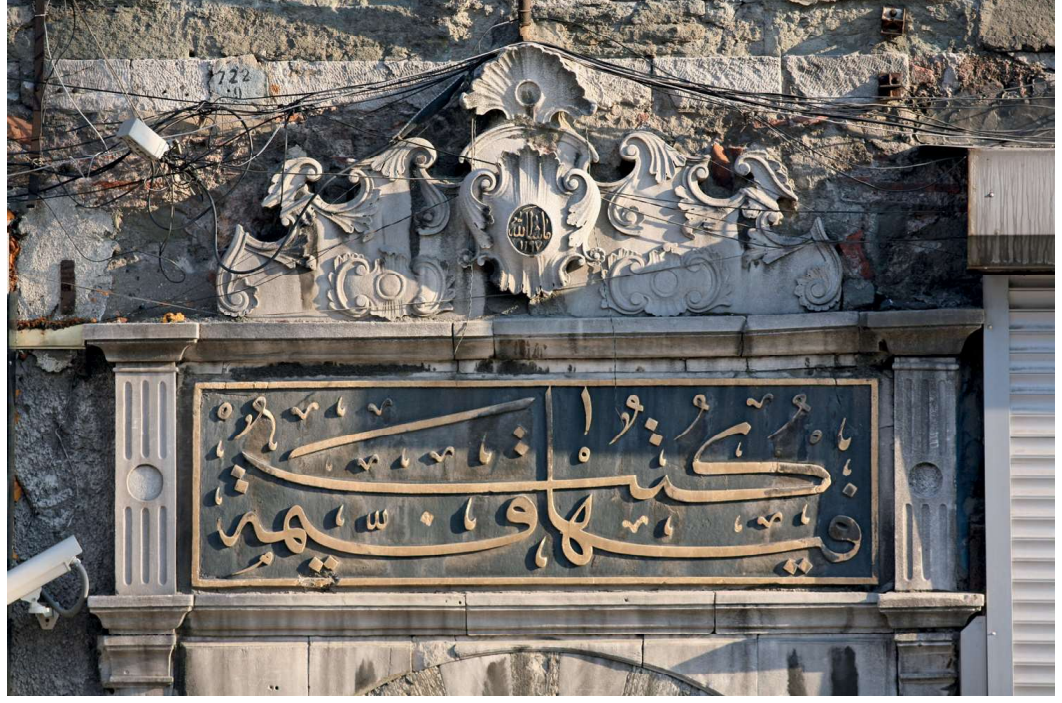
Bir kütüphanenin inşası
**RAGIP PAŞA
KÜTÜPHANESİ**

ARAS NEFTÇİ

Kütüphanenin iç görünüşü.

Kütüphanenin dış kapısının üzerindeki kitabe Beyyine sûresi 3. âyet, "Fiha kütubun kayyimeh". Kitabenin üstünde ise "Maşaallah, 1197" yazıyor.

FOTOĞRAFLAR: ARAS NEFTÇİ

savaş ve müzakerelerde bulunmuş, yoğun gayret ve faaliyetleriyle Osmanlı diplomasisine derin izler bırakmıştır. İlk valiliğini Mısır'da yapar. Aydın muhasıllığı, Sayda valiliği ve Halep valiliğinden sonra 20 Mart 1757'de sadrazamlığa getirilmiştir. 24 Ramazan 1176 (8 Nisan 1763) tarihinde vefat etmiştir, Laleli'de yaptırdığı kütüphanenin haziresine gömülmüştür.

Kişisel servetini hayır işlerinde ve İstanbul'un imarında kullanan Ragıp Paşa, Laleli'de Koska Nişancı Kemal mahallesinde içinde büyük bir kütüphanesi olan bir külliye yaptırmıştır. Barok üslubunda tasarlanan bu yapı, döneminin mimari anlayışını yansıtmaktadır. Örneğin Batı menşeli çiniler kütüphanenin iç duvarlarını süslemektedir. Kütüphaneden başka külliye sıbyan mektebi, kütüphane görevlisi için bir lojman (hafız-ı kütüb evi), dükkanlar, çeşme, sebil ve hazire bulunmaktadır. Külliyenin yapımı için Ragıp Paşa 229.183 kuruş harcamıştır.

Osmanlı döneminde tutulan inşaat defterleri (defter-i müfredat) sayesinde mimarlık tarihi açısından önemli bilgilere ulaşmak mümkündür. Bu açıdan 18. yüzyılın selatin camilerine ait inşaat defterleri -Sultanahmet, Nuruosmaniye, Laleli ve Ayazma Camileri gibi- araştırmacılar için önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Ragıp Paşa Kütüphanesinin inşaatını anlatan defter de günümüze ulaşmayı başarmış ve Cumhurbaşkan-

lığı Devlet Arşivlerinde (BOA EV- HMH 5303) bulunmaktadır. Defterde külliye-deki yapı topluluğunun inşaatını başlangıcından tamamlandığı güne kadar takip etmek mümkündür.

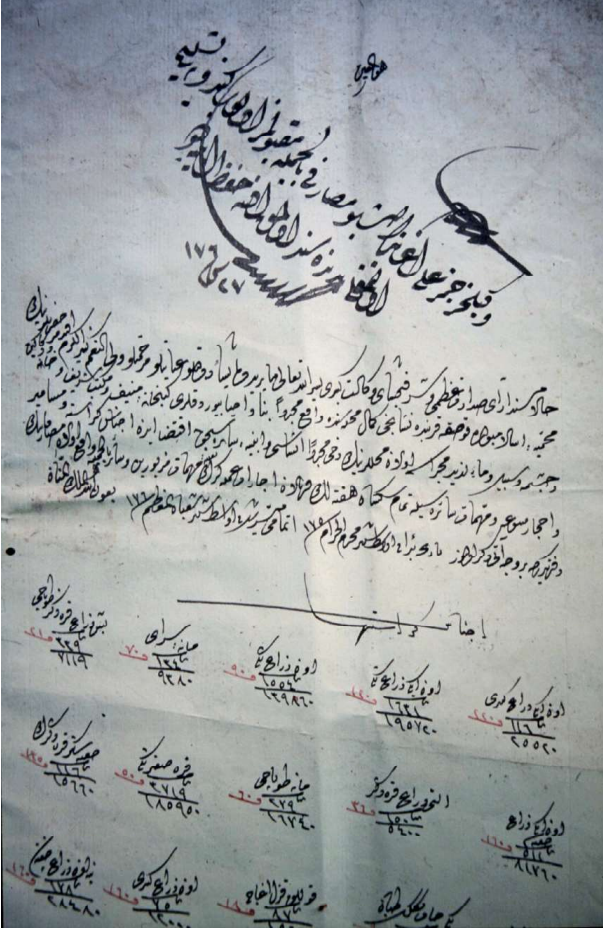
Defterde 80 hafta süren inşaatın tafsilatları özenle yazılmıştır. İnşaat süreci arsa istimlakıyla başlamıştır ve arsa için 191.883 kuruş ödenmiştir. İnşaatla kullanılan ahşap, kereste, demir, çivi, çilingir aletleri, demir kirişler, madeni aksam, kilit, kurşun, pencere demir kapağı, taşların türleri, tuğla, kireç ve benzeri malzemelerin miktarları verilererek bunlara ait fiyatlar ve kullanıldığı yerler yazılmıştır. Çalışma grupları ise ameleler, suyolcuları, taşçılar, çilingirler, dökmeçiler, kazancılar, kurşuncular, doğramacılar ve camcılar olarak kayda geçirilmiştir. Dekoratif donanım elemanları ile ilgili bilgiler de mevcuttur. Camlar, kaşiler (Batı menşeli çini kaplama), boya türleri, altın varak, ahşap avizeler, halı ve perdeler de ayrı masraf kalemleridir.

Külliyenin inşaatında kullanılan malzemeler belli standartlara göre seçilmiştir. Buna kereste alımı örnek verilebilir. Kerestelerin cinsleri, boyutları özenle seçilmiştir. Kullanılan terminoloji sayesinde kaynaklara başvurarak bunların boyutları ve kullanım alanları hakkında ayrıntılı bilgi edinmek mümkündür. Çivilerin isimleri, üretildiği şehirler (Lofça) ve kullanıldığı yerleri tespit edilmektedir. Tartı için kıyye kullanılır-

K

OCA Ragıp Paşa 18. yüzyılda memuriyetten sadrazamlığa kadar yükselmiş bir devlet adamı ve divan sahibi bir şairdir. Aynı

zamanda tarihçi olan Ragıp Paşa, 1699 yılında İstanbul'da doğmuştur. Asıl adı Mehmed olmasına karşın şiirlerinde kullandığı (Ragıp) mahlasıyla tanınmış ve daha sonraki yıllarda Koca sıfatı ile beraber bu isimle anılmıştır. 18. yüzyılın önemli devlet adamlarından biri olan Ragıp Paşa, Avrupa ülkeleriyle yapılan

İnşaat defterinin ilk sayfası.

Okuma salonunda asılı ahşap oyma "Elhamdulillah a'lel tevfik" (Bize muvaffakiyetler veren Allah'a hamdolsun) hat istifi.

maktadır. Defterden mermerin kullanım yerlerini; taban, kademe, battal isimleri verilen türleri olduğunu ve hangi ölçü biriminin kullanıldığını öğrenmekteyiz. Küfeki taşları farklı yer ve boyutta geniş kullanım alanlarına sahiptir. Tuğlalar beylik (devlete ait olan) ve çarşı tuğlası olarak kaydedilmiştir, boyut olarak tam ve yarım (kuzu) şeklinde ayrılmaktadır. Kireç Sokollu, Tekfur ve Sultaniye'den; horasan ise İstanbul, Hasköy, Üsküdar ve Göksu'dan temin edilmiştir.

Demir aksam: Demir kırı (gergi demiri), kırışleri birbirine bağlamak için simit, kenet, zivana, parmaklıklar, halka, menteşe, dükkan kepenkleri, somon ve civatalardan oluşmaktadır. Kilitler sürmeli, büyük ve küçük olarak ayrılmıştır. Dökmecilerin ürettiği elemanlar ise türbenin ve kütüphanenin içindeki dökme şebekeleri, sütunların bilezik, çemberler ve çeşme lüleleridir. Külliye'nin gerekli yerlerinde serilen kurşun levhalar, kenet ve zıvanalarda ise külçe kurşunlar kullanılmıştır.

Ahşap: Binaların değişik yerlerinde çeşitli ahşaplar kullanılmıştır. Örneğin hafız-ı kütüb (kütüphaneci) evinde yüklük ve dolap kapaklarında ıhlamur, kubbe camlarının çerçevelerinde ise karaağaç kullanılmıştır. Dükkan ve diğer yerlerde kepenk, kapı ve tırabzanlarda gürgen, kütüphanenin büyük kapısında ise ceviz ağacı kullanılmıştır.

Kütüphanenin okuma salonunun iç duvarları Avrupa'dan getirtilen çiniler (kaşiler) ile kaplıdır. Defterde duvarlar ve örtü sistemini kalem işi ile süslemek için kullanılan boyaların türleri ve hazırlanmasında katkısı olan hammadelerin renkleri ayrıntısıyla yazılıdır. Şebekeler ve yazıları altınla kaplamak için altın varak ve tel kullanılmıştır. Okuma salonunda bulunan 13 adet ahşap oyma avize için püskül ve işçilik parası ve birçok amaç için kullanılan aletler, kürek, kırım keçesi, mısır keteni, halı, perde vb. kalemlerin fiyatları yazılıdır. Külliye'nin ihtiyacı olan malzemeler (kereste, tuğla, taşlar vb.) İstanbul'un değişik yerlerinden (Ayazma, Langa ve Yenikapı) kayık ve arabalarla taşınarak hammaliye paraları ödenmiştir.

Mermer: Külliye'nin yapımında taban, mermer kademe, sütun, pehlu kebir, battal mermer kürsü, kebir mermer kursu, taban kademe türlerinde

mermerler kullanılmıştır.

Madeni aksam (çilingir): Kenad ve zivana, mektebi pencere kapakları, pencere ve kapı cunba ve pervazı, türbe, dükkan, mektebi, mahzenler, hafız-ı kütüb evi ve dükkanların demir pencere parmaklıkları. Kalaylı kapı halkaları, Ragıp Paşa Türbesinin üzerine deve boynu demir profillerden oluşan kubbe, dükkanlara konulan demir kapılar da eklenmiştir.

Suyolu: Kütüphaneye su ulaştırmak için inşa edilen su yolu için kullanılan kurşun boru, rugan bezir (yalıtım için), keten kendir, kebir künk, vasat künk, rugan zeyt, baha-i demir kapak ve darb lüleleri ve tekne, boru hamaliyesi ücreti ve lüle gibi malzemelerin isimleri ve masrafları mevcuttur.

Cam: Külliye'deki yapılarda farklı şekil ve boyutlarda cam kullanılmış olup bunlar zira ile ölçülmektedir. Genellikle dökme cam veya Venedik'ten ithal edilen camlar kullanılmıştır. Külliye'de kubbe etrafında, kütüphanenin dolap kapaklarında cam kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca avizelerde billur cam kullanılmıştır.

Zer varak (altın varak): Şebeke ve yazılar için sarf olunan altın has varak, bazı yerlerde gümüş varak kullanılmış.

Avize: On üç adet avize takımının oymacı (çıkırcı kari) masrafı ve ibrişim püskülü kayıtlıdır.

Mefruşat: Kütüphane, sıbyan mektebi ve lojmanın içine serilen halılar, kütüphane kapıları perdeleri ve bunların masraflarına dair bilgiler verilir.

Amele ücretleri: Külliye'nin yapımında marangozlar, taş ustaları, duvarcı ustaları, sıvacılar, nakkaşlar, camcılar, kurşuncular, çilingirler ve oymacılar çalışmıştır. Z

KAYNAKÇA

- 1 Aras Neftçi, "Ragıp Paşa Kütüphanesi (Külliyesi) İnşaat Defteri", 13. Uluslararası Türk Sanatı Kongresi, 2007.
- 1 Ayşe Yetişkin Kubilay, "XVIII ve XIX. Yüzyıl İstanbul Vakıf Kütüphanelerinin Mimarisi", Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1998.
- 1 İsmail Erünsal, *Osmanlılarda Kütüphaneler ve Kütüphanecilik*, Timaş Yayınları, 2015.
- 1 Mahmud el-Seyyid el-Duğaym, "Ragıp Paşa Kütüphanesi El Yazmaları Kataloğu", Saqifat al-Safa Müessesesi, 2016.
- 1 Müjgan Cınbur, "Ragıp Paşa Kütüphanesi Hakkında Yabancıların Görüşleri", *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, XII/1-2, 1963, s. 17-26.
- 1 Sedit Yüksel, "Kuruluşunun İlk Yıllarında Koca Ragıp Paşa Kütüphanesi", *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, XII/1-2, 1963, s. 27-30.
- 1 TC Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, BOA EV - HMH 5303.